

І. КУЦІЙ

УДК 930 (477.83/.86)

КОНЦЕПТ «РУСЬКИЙ СВІТ» В ІСТОРИЧНИХ ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ УЯВЛЕННЯХ БОГДАНА ДІДИЦЬКОГО

У статті проаналізовано історичні погляди та цивілізаційні орієнтації Богдана Дідицького. Досліджено його концепцію руської національної історії. Охарактеризовано ставлення Б. Дідицького до концепту «Руський світ». Узагальнено його поцінування ролі Московщини-Росії в руській історії.

Ключові слова: «Руський світ», слов'яни, православ'я, Богдан Дідицький, русофільство, історична концепція.

В статье проанализированы исторические взгляды и цивилизационные ориентации Богдана Дедицкого. Исследована его концепция русской национальной истории. Охарактеризованы отношения Б. Дедицкого к концепту «Русский мир». Обобщены его оценки роли Московии-России в русской истории.

Ключевые слова: «Русский мир», славяне, православие, Богдан Дедицкий, русофильство, историческая концепция.

The author of the article analyzes the historical views and civilizational orientations of B. Didytskyi. B. Didytskyi's concept of Rus national history is investigated. His relation to the concept of «the Rus World» is characterized. B. Didytskyi's assessment of the role of Muscovy-Russia in the Rus history is studied.

Key words: «the Rus World», the Slavs, Orthodox Christianity, Bogdan Didytskyi, Russophilia, historical conception.

В сучасній українській соціогуманістиці вагоме значення мають студії з геополітичних орієнтацій та цивілізаційної приналежності України. При цілковитому домінуванні думки про європейську культурно-цивілізаційну приналежність України недостатньо досліджені ті персоналії та інтелектуальні течії з українського минулого, які в свій час дотримувались альтернативної стосовно європеїзму орієнтації. Серед таких інтелектуальних та суспільно-політичних течій вагому роль у свій час відіграло старорусинство-русофільство на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. Його представники мали самотню цивілізаційну ідентичність – вони

ототожнювали себе із Слов'янським світом як окремою і самотньою культурно-цивілізаційною спільністю. У межах Слов'янського світу старорусини-русофіли виділяли дещо вужчу культурно-цивілізаційну спільність – Руський світ, до якого відносили увесь східнослов'янський православний простір. Слов'янський світ у їхній свідомості поставав цивілізацією-антагоністом стосовно Заходу, Європи чи так званого Германського світу. Відповідно до цього історія слов'янських народів сприймалася ними як споконвічне протистояння агресивному й ворожому натиску з боку германських народів; Європа і Слов'янщина поставали у їхній свідомості як споконвічні вороги. Якщо суспільно-

політичні аспекти старорусинства-русофільства й особливості національної самоідентифікації його представників сьогодні активно вивчаються, то цивілізаційна ідентичність представників цієї течії є на сьогодні фактично недослідженою. Наукове з'ясування цієї проблеми неможливе без вивчення інтелектуальної спадщини чільних представників старорусинсько-русофільської течії. До числа найбільш впливових інтелектуалів цієї течії ми відносимо Богдана Дідицького. Зауважимо, що в українській науці ще досі немає жодної наукової статті, присвяченої цьому впливовому діячеві русофільської течії. Дослідники, які вивчали русофільський рух, принагідно характеризували його участь в ідеологічному й інституційному розвитку русофільства [8]. Тому можна стверджувати, що вивчення постаті Б. Дідицького є давно назрілою і актуальною науковою проблемою, і наша стаття є спробою окреслити один із аспектів у творчій спадщині цього галицького інтелектуала. Ми ставимо метою простежити цивілізаційну ідентичність Б. Дідицького, зокрема його погляди на «Руський світ» у його історичній ретроспективі. Основою джерельної бази запропонованої дослідницької статті є науково-популярні та публіцистичні праці Б. Дідицького на історичну тематику. Зауважимо, що деякі з них, зокрема тритомна «Народна історія Русі» [5-7], будучи найкращими тогочасними історичними синтезами, довгий час виконували на західноукраїнських землях роль підручників з національної історії. Цей факт увиразнює вагомість аналізованих історіографічних джерел у тогочасній соціокультурній ситуації.

Б. Дідицький актуалізував тезу, що з моменту запрошення Рюрика на князювання до Новгороду у 862 р. «починається Руська держава і достовірна руська історія. Слов'яни почали з того часу називатись Слов'яно-Русами, а земля слов'янська стала називатися Руссю» [5, с.4].

На його думку, вже за часів Олега («опікуна князя Ігоря й управителя Русі») у внутрішньодержавному житті між слов'янами та варягами «не було ніякої різниці; всі були рівні перед законом і однаково віддані своєму князю — одним словом: всі були руські» [5, с.8]. Варто додати, що історик фіксував присутність на Русі незасимільованих варягів лише до часів Володимира Великого чи Ярослава Мудрого, а в історії пізніших часів варязьких впливів він не простежував. Історикові-русофілу імпонував принцип одноосібного правління в давній Русі, тому він вважав «єдинодержавіє» важливою передумовою політичної могутності держави. Значимо, що для старорусинів з їхніми піддансько-династичними уявленнями така модель політичного устрою була майже ідеальною, гідною наслідування і у XIX ст.

Б. Дідицький зазначав, що князь Святослав Ігорович, розділивши Руську землю між трьома синами, вчинив «великий гріх», оскільки «із одної або великої Русі утворилося три маленькі, а «царство, поділившись, не вистоїть». Після Святослава вже і другі князі за його прикладом почали дробити Русь на уділи і те увійшло в корінний звичай» [5, с.14-15]. Хід думок історика досить виразно вказує на ідейно-політичний підтекст цієї проблеми: поділи Русі між синами київських князів прирівнювались ним до «новочасних спроб» українофілів розколоти й поділити «Руський світ» на два самостійні народи.

Найбільш принциповою проблемою для української історичної думки Галичини було з'ясування етнонаціонального характеру Володимиро-Суздальщини й визначення її місця та ролі в руській національній історії. Інтерпретація саме цієї проблеми стала одним із головних критеріїв поділу галицьких істориків на русофілів та українофілів.

Для Б. Дідицького як провідного ідеолога русофільського середовища сама думка про етнічну, культурну чи політичну чужорідність північно-східних князівств стосовно решти земель Руської держави була недопустимою.

Правда, він визнавав етноплемінну «різнорідність стихій», із яких сформувалася давньоруська держава на початковому етапі свого існування, однак це аж ніяк не стало для нього підставою для сумнівів стосовно приналежності Володимиро-Суздальщини до «Руського світу». Уже з епохи прийняття християнства він розглядав Русь, включно із її обширними північно-східними окраїнами, як етнічну, політичну, культурну й духовну цілісність. Думок про будь-яку окремішність названих територій він не допускав, населення цих князівств позначав етнонімом русини. Для підкреслення «руськості» цих земель історик використовував етнотопоніми Північно-Східна Русь, Суздальська Русь, Володимиро-Суздальська Русь. Зрідка у текстах своїх праць він використовував топоніми Залісся, Суздальщина, Володимиро-Суздальщина.

Загалом Б. Дідицький не зумів подати чітке сконцептуалізоване окреслення місця і ролі Володимиро-Суздальщини в давньоруській історії, адже він наповнював свої тексти переважно лексемами і фразами, що відповідали скоріше публіцистичному, ніж науковому стилю історіописання; його положення здебільшого не аргументовані науковими доказами. Вчений-русофіл часто вів мову про тотожність Володимиро-Суздальщини із всією Руссю як факт незаперечний, такий, що не потребує доказів. Він характеризував Залісся як цілком пустинну територію, заселення якої розпочав князь Юрій Довгорукий вихідцями з південної Русі [5, с.39]. Звідси Північно-Східна Русь та Південна Русь були для Б. Дідицького одноплемінними. Про існування фінно-угорських племен на території Залісся він не згадував. Вчений відзначав, що Володимиро-Суздальщина відрізнялась від решти Русі основоположними засадами політико-адміністративного устрою: «Андрій Боголюбський дуже добре розумів, на чому стоїть сила держави: він перший із князів не роздавав уділів ні братам, ні братанцям, но володів сам єдиноподержавно» [5, с.39]. Історик відзначав також відмінності

психоментальної поведінки та політичної культури «північно-руських» князів, «котрі всі відзначалися тим, що були дуже міцного духу, при цьому в ділах своїх обережні, в житті ощадні, а в досягненні своїх цілей тверді і постійні» [5, с.40]. Він із симпатією ставився до представників північно-східної династії Мономаховичів — Юрія Довгорукого, Андрія Боголюбського, Всеволода Юрійовича. Активність політичної й військової діяльності Андрія Боголюбського історик ілюстрував за допомогою нейтральної лексики — «здобуття», «утвердження», «розширення», «володіння». Ось як описував він здобуття й пограбування Києва у 1169 р.: «Київ він [Андрій Боголюбський. — І. К.] взяв приступом; Новгород же, хоч стійко опирався, но приневолений був також признати над собою владу Боголюбського» [5, с.39-40]. Про детальні подробиці й наслідки цього «приступу» історик в даному випадку промовчав, хоча в інших місцях подібні, навіть менші за масштабами події викликали у нього неабиякі емоційні співпереживання чи обурення. Як бачимо, осудливе ставлення Б. Дідицького до міжкнязівської ворожнечі не стосувалось його симпатиків-князів, які символізували державну єдність Русі.

У працях Б. Дідицького схема національної історії виглядає таким чином: політичну дезінтеграцію й розпад «єдиноподержавної» Русі довершила монголо-татарська навала, внаслідок чого Київ перестав бути політичним та духовним центром «Руського світу»; провідне місце на Русі остаточно перейняли два інші політичні центри — північно-східний (Володимиро-Суздальський) та південно-західний (Галицько-Волинський); політичне життя цих двох державних осередків стає до кінця етапу «двоєдержавія» давньоруської історії (до 1340 р.) головним чи навіть єдиним змістом національної історії. Аналіз праць Б. Дідицького підтверджує, що навіть політично незалежну державу Ростиславовичів вчений розглядав як

невід'ємну складову ширшого етнонаціонального, культурного та релігійно-конфесійного простору — «Руського світу».

Історик-русофіл з його антизахідними настроями вважав унійні домовленості галицько-волинського князя Данила Романовича з Римом нерозсудливим та шкідливим вчинком й протиставив йому позицію володимиро-суздальського князя Олександра, що відмовився від церковної унії. «Якби замість унії з Римом, — стверджував Б. Дідицький, — наш Данило успів був зв'язатися ближче з руським же Великим Князем Олександром Невським і подвигнути його на спільне діло супроти спільних ворогів Русі, не змогли би проти нас нічого ні татари, ні весь Захід» [5, с.67-68]. Попри ідеалізацію та героїзацію постаті Данила, Б. Дідицький не стримався від відвертих докорів на його адресу, зрозуміло, за проєвропейські тенденції та бездіяльність у напрямі об'єднання з Північно-Східною Руссю. В узагальнюючій характеристиці Данила Романовича Б. Дідицький відзначив: «... Та тільки в тому похибив він, що став оглядатися на Захід, де для Русі не було і не буде порятунку, а тільки шкода і скрита ворожість для неї во віки... А то жаль сказати — такі два славні могутні князі, як Данило Галицький і Олександр Невський, жили і володіли в руських землях як ровесники рівночасно, а кожен з них діяв за себе окремо, не оглядаючись один на одного, та через те оба мусіли двигати ярмо татарське і переносити багато терпкого горя!» [5, с.67-68].

Ідейно-політичні орієнтації Б. Дідицького спричинилися до потрактування постаті Лева Даниловича як ідеального князя, втілення мало не всіх національних і загальнолюдських чеснот. Провідник русофілів в тенденційно виправдовувальному стилі писав про походи Лева Даниловича на Польщу як про превентивну війну з метою попередження польської агресії на Русь. Був, правда, ще один факт, який спричинився до цієї беззастережної симпатії історика-русофіла, — одруження сина Лева Даниловича —

князя Юрія — із дочкою Великого князя Московсько-Суздальського «задня скріплення братерського родства з північною Руссю». Цей шлюб Юрія Львовича, згідно із переконанням Б. Дідицького, слугував найкращим доказом «одноплемінності» й династичної спорідненості обох ліній Мономаховичів у двох державах «Руського світу».

Водночас Б. Дідицький не оминув увагою таких фактів, як висвячення митрополита Петра та створення окремої Галицької митрополії. Митрополит-західнорусин, на думку русофілів, символізував духовно-релігійну єдність Галицько-Волинської та Суздальсько-Московської земель, їх приналежність до спільного духовного простору — «святої Русі». Б. Дідицький без ентузіазму поставився до ідеї створення окремої Галицької митрополії, адже на практиці вона означала б поділ Руської церкви. Невдалі спроби князя-короля Юрія зреалізувати цю ідею історик пояснював тим, що цей «замисл» «не сподобився благословення від Бога» [5, с.78]. Отже, історик-русофіл не сприйняв ідеї поділу Київської митрополії на Великоруську та Малоруську.

Попри зосередження головної уваги на державі Романовичів, історія Володимиро-Суздальщини продовжувала залишатись у полі зору галицького історика. Вчені-русофіли настоювали на своїй основоположній тезі, що після татарського погрому обидві держави, — Галицько-Волинська та Володимиро-Суздальська, — незважаючи на політичну відчуженість, становили частини цілісного етнонаціонального, культурного й духовно-релігійного простору, тобто «єдиної Русі». Своє твердження про «руський» характер Володимиро-Суздальщини історик-русофіл не підкріпив належною фактичною аргументацією. Управління у цих землях династії Мономаховичів й приналежність краю до Київської митрополії було, на його думку, цілком достатнім й неспростовним доказом «руськості» Володимиро-

Суздальщини. Етнічних, культурних, соціально-економічних чи навіть державотворчих процесів у регіоні Б. Дідицький не брав до уваги. Загалом же Володимиро-Суздальщину сприймав як повноправного спадкоємця давньоруської державно-політичної спадщини, «законного» носія почесного статусу і титулу руського Великого князівства.

Продовжувачем державотворчих зусиль Юрія Довгорукого, Андрія Боголюбського та Всеволода Юрійовича він вважав поборника «західних ворогів» Олександра Невського, який «діяльно сторожив границі Русі від вражого Заходу» [5, с.56]. Б. Дідицький уважно простежував процес набуття Москвою статусу центру Суздальського краю. У цьому процесі він знаходив дуже вагомий факт «єдинства» Русі: виходець з Галицько-Волинської держави митрополит Петро Ратненський, осівши у Москві, надав їй статусу «першопрестольного» міста, «серця і духовного ядра святої Русі». Саме цим митрополит спричинився до здобуття Московським князівством політичного лідерства у Суздальському краї. Подібно до Д. Зубрицького, Б. Дідицький трактував політичне лідерство Москви як результат «Божественного вибору»: «Милосердний Бог серед цих безладів та лих вибрав потомство Олександра Невського для заведення в великій Русі єдинодержавія і порядку, і столицю всієї тодішньої Русі в справах святої Віри руської Бог указав бути — Москві» [5, с.69].

Зміна політичних реалій в другій половині XIII–XIV ст. позначилася і на топографічно-політонімічній термінології історичних праць Б. Дідицького. Володимиро-Суздальщина із середини XIII ст. все частіше позначається в текстах історика як Москово-Суздальщина, а з XIV ст. — Москва, Московщина, Московське князівство (держави). На його думку, назви Мала Русь та Велика Русь вживалися у польському та литовському середовищі, а серед самих русинів побутовали самоназви Галицько-

Володимирське королівство та велике князівство Суздальсько-Московське. Дві перші назви Б. Дідицький вважав прийнятними й доцільними, оскільки вони відповідали співвідношенню територіально-демографічних показників цих двох частин Русі. «В порівнянні до другої руської держави, — писав Б. Дідицький, — Суздальсько-Московської на півночі, наша Галичина і Волинь видавалася малою, бо там на півночі було завжди руського народу хоч в два рази стільки, як нас на півдні Русі, а земель там таки добре в три рази і більше, ніж у нас від Дніпра до Карпат. Отже, то з цього погляду справедливо називати державу Олександра Невського Великою Руссю, а королівство Данила Галицького Малою Руссю» [5, с.60]. Саме на час правління названих двох князів, за Б. Дідицьким, припадало остаточне утвердження «двоєдержавія» на просторі колись єдиної Русі. Підкреслимо, що історик вкладав у зміст понять Велика та Мала Русь лише державно-політичний та географічний сенс і не допускав думки про будь-який етнонаціональний поділ на малорусинів та великорусинів. Він із задоволенням констатував невдачу князя Юрія Львовича у справі створення окремої митрополії для Малої Русі, вважаючи, що реалізація цього задуму короля була б «богонеугодною» справою, що порушила б єдність руської церкви.

Короткочасне правління Болеслава Тройденевича Б. Дідицький ототожнював із початком іноземного гніту в Галичині. Цей останній — «законний» — галицький князь поставав радше як антигерой національної історії. Оцінка діяльності цього правителя відверто негативна, адже князь був не «чисто-руської крові» й «не руського серця», побатькові «з ворожого нам племені» й релігійним «перекінчиком» [5, с.86-87]. Про його отруєння галичанами історик писав як факт цілком закономірний. Рік смерті цього князя — 1340 — було прийнято у колах галицьких науковців як найпізніший поріг давньоруської історії. 1340 рік, за слухним

спостереженням Б. Дідицького, став переломним в історії всієї Русі, адже тоді завершилося правління володарів двох інших частин «Руського світу» — Литовсько-руського князя Гедиміна та Великого князя московського Івана Калити. Означений час історик підсумував як кінець «дводержавія» Русі й початок занепаду національної державної традиції у Південно-Західній Русі. Подальше продовження та поглиблення давньоруської історичної традиції він шукав лише у Північно-Східній Русі.

У сфері наукових зацікавлень Б. Дідицького перебувала історія Руської православної церкви литовсько-польської доби. Єдина Київсько-Московська митрополія була головним, за його науковою концепцією, консолідуючим чинником між русинами Московської, Литовської та Польської держав. Будь-яку спробу церковно-ієрархічного «роздвоєння» Русі він тлумачив провіденційно — як «великий гріх». Так, Б. Дідицький стверджував, що створенню Галицької Митрополії «не Русь, а Польща більше зраділа», а король Казимир III, сприяючи цій справі, прагнув «ще одну пакость спричинити нашій Русі» [5, с.103-104]. Єдину Київсько-Московську митрополію русофіли сприймали як символ не тільки духовно-релігійної, але й етнокультурної «общеруської єдності». «Міркували хитрі ляхи, — зазначав Б. Дідицький, — що як довго буде один митрополит над цілою Руссю, Великою і Малою, так довго вся їх здобич в землях Малої Русі буде не певна, бо одно стадо все таки колись потягне до свого одного пастира» [5, с.103]. В русофільській ідеології православне віросповідання ототожнювалось із «руськістю», тому історики цього спрямування вважали неправославних русинів такими, що втратили свою руську ідентичність.

Найбільш спірною науковою проблемою, що розмежовувала українофільську та русофільську концепції національного минулого, залишалось визначення місця та ролі Московської держави в руській історії

литовсько-польської доби. Засаднича теза русофільської концепції ґрунтувалася на твердженні про прямий континуїтетний зв'язок між давньоруською державою та Московським князівством, згодом Московським царством (Великою Руссю). Русофіли мислили Московську державу «істинно руською», на противагу Великому князівству Литовському, де з часів Ягайла значний вплив здобула антирусська, литовсько-католицька течія. У працях Б. Дідицького простежуємо думку, що в міру втрати південно-руськими землями свого автономного статусу роль «осереддя руського світу» переходить до Москви, «Богом обраної держави». За спостереженням Б. Дідицького, історичний процес у Північно-Східній Русі та у Південно-Західній Русі у XIV–XV ст. набув цілком відмінних форм: «На півночі Русі від лиха переходило до добра, а в нас, на півдні, від добра до лиха»; «Північна Русь йшла в цю пору чим раз більше до слави і могутності» [5, с.72;104]. Символічного значення Б. Дідицький надавав факту перенесення до Москви резиденції Київського митрополита, називаючи навіть тогочасну митрополію Київсько-Московською. Ця обставина давала йому підстави вважати Москву духовним центром не лише східного слов'янства, а й всього православного світу. «З падінням Царгорода, — розмірковував історик, — уже здавалося, що не стало осередку святому православ'ю; а тут дивись, свята Русь Велика, Богом вибрана держава, стала на сторожі православ'я. Не стало Греції, так явилось православне руське царство новим осередком церкви Христової на Сході» [5, с.186]. Отже, утвердження нового політичного та духовного центру — Москви — вчений тлумачив як акт «Божественного вибору». Московське царство в його історичній свідомості поставало носієм чи не всіх основоположних ознак «руськості» — одержавлене православне віросповідання, централізована та самодержавна форма правління, «природна» правляча династія із нащадків

Рюриковичів тощо. Все це давало підстави вважати його ідеальною формою тогочасної руської державності. Відсутність південноруських земель у складі цієї держави видавалась ученому головним її недоліком.

Чималий інтерес проявляв Б. Дідицький до постатей московських правителів. Одним із найдіяльніших московських князів він вважав Дмитра Донського, передовсім за його перемогу над татарами. Як доказ «общеруської єдності», наводив приклад перебування південноруського воєводи Дмитра Волинського «на службі у братньої Москви» під час Куликовської битви [5, с.107]. Першого московського царя Івана III Б. Дідицький вважав «премогутнім великим володарем, якого перед тим від часів святого Володимира Великого на Русі не було» [5, с.186]. Таку оцінку історик мотивував намірами царя «зробити для блага Русі» «славні діла: знищити малі удільні князівства і з'єднати всіх їх в одну руську державу, знищити назавжди панування татар, відібрати від Литви назад давні руські князівства і надати своїй Русі такий благоустрій, якого кращого ніде в сусідніх народів не було» [5, с.186-187]. У наведеній цитаті Б. Дідицького викладено його бачення ідеальної руської держави.

У інтерпретації історії конфліктів між Великим князівством Литовським та Московським царством симпатії Б. Дідицького були на боці останнього. Серед причин цих конфліктів він виділяв таку: «Самостійна Русь Велика готовилась його [Великого князя Литовського Олександра — І. К.] за кривду рідної православної братії показово покарати» [5, с.198]. Як бачимо, в історичній свідомості історика-русофіла Московська держава поставала не лише суто руською державою, а й захисником інтересів православних русинів Литви. Учений акцентував увагу на етнічній єдності русинського населення Литовської, Польської та Московської держав.

Б. Дідицький переконував, що русини у Польщі та Литві «всесильно стриміли до

свого природного осередку, до Великої Русі» [5, с.202]. Таким чином, в русофільській концепції національного минулого генеза Московської держави незмінно становила невід'ємну складову «общеруської історії». Історики цієї течії продовжували трактувати Московську Русь (Велику Русь) XIV-XVI ст. як невіддільну складову тогочасного «Руського світу».

Інтерпретуючи «руськість» Новгородської, Псковської та Смоленської земель, Б. Дідицький однозначно ототожнював ці князівства із Великою Руссю, а різниці у суспільно-політичному устрої (самодержавно-монархічний у Москві й республікансько-вічовий у Новгороді) не надавав істотного значення. Він досить упереджено ставився до громадсько-вічового устрою Новгорода і «бунтівливого духу», «буйності та самоуправства» його жителів. Конфлікт Новгорода із Москвою історик характеризував як «домашню ворожнечу русинів проти русинів», яка загрожувала «розрушити весь лад і порядок в великоруській державі» [5, с.190]. Інкorporацію цих князівств Московським царством Б. Дідицький вважав цілком закономірним процесом. Отже, республікансько-вічовий устрій Новгорода, у сприйнятті історика-русофіла, був анахронізмом стародавньої епохи. Звідси силове утвердження тут монархічно-самодержавного ладу й інтеграцію цього князівства у політичну систему Московського царства він трактував як історичну необхідність.

Б. Дідицький досить однобічно тлумачив феномен козацтва — як антипольський та антикатолицький рух. Повстання К. Косинського та С. Наливайка він розцінював як «перший бунт Русі, перше руське народне повстання проти безправного владарювання Польщі над Руссю» [6, с.72]. Учений негативно відгукнувся також про співучасть козаків у війнах Польщі і кримських татар проти Москви: «Недобре руським козакам з чередою татар йти воювати русько-православного царя, та що уже Господь сам

на тому першому поході так їх покарав за те, що хибили вони своєї священної цілі, яка козачині першопочатково небом самим була назначена» [5, с.216]. Він вважав, що саме козаки у цих походах були головною військовою силою, адже поляки, за його переконанням, «у своїй немочі без участі України нічого проти Москви не могли вдіяти» [6, с.145]. Хмельниччину Б. Дідицький окреслив як ключову подію не лише козацької доби, а й усієї національної історії, а Переяславську угоду розцінював як цілком логічний, закономірний та історично необхідний крок, адже вона символізувала «повернення» більшої частини Південно-Західної Русі до цілісного «Руського світу».

Таким чином, постаті Богдана Дідицького належить чільне місце в історії української інтелектуальної традиції Галичини. Він належав до провідних діячів русофільського середовища на західноукраїнських землях в другій половині ХІХ ст., зокрема в сфері формування концептуальних засад історичної пам'яті та цивілізаційної ідентичності. Його історико-публіцистична спадщина увиразнює історичну свідомість представників цього середовища. З-поміж русофільських істориків саме Б. Дідицький найбільш чітко обґрунтував тезу про «Руський світ» як етнічно-культурну й духовно-релігійну цілісність. «Руський світ» виходить далеко за межі ототожнення із руською державністю, адже історик фіксує його і на етапі входження частини руських земель до складу іноземних держав. Загалом «Руський світ» у працях Б. Дідицького пов'язує із руською народністю, однак повного ототожнення тут не простежуємо — історик все-таки визнавав деяку різницю етноментальних рис та історичної традиції двох компонентів «Руського світу». Головною ідентифікуючою ознакою «Руського світу», крім руської народності, поставала православна релігійна традиція. Звідси у поняття «Руський світ» Б. Дідицький вкладав етнічний, культурний та духовно-релігійний простір в усій протяжності його історичної

ретроспективи. Антитезою до «Руського світу» в історичних текстах Б. Дідицького виступала цивілізація-антагоніст Захід/Європа з її головним атрибутом — католицизмом. Звідси будь-які європейські/західні впливи на «Руський світ», починаючи ще з домодерної епохи, розглядались істориком як вияв конфлікту європейської та православно-слов'янської цивілізацій.

Історико-публіцистичну спадщину Б. Дідицького треба вважати вагомим джерелом для вивчення національної та цивілізаційної ідентичності та історичних уявлень представників русофільського середовища на західноукраїнських землях ХІХ ст. Ця спадщина, з одного боку, найбільш концептуально відображає світоглядні засади русофілів у ставленні до «Руського світу» як до «своєї» спільноти. А з іншого — саме вона великою мірою визначала етнонаціональну й цивілізаційну ідентичність й формувала історичну пам'ять широкого кола прихильників русофільської течії.

Список використаних джерел:

1. Дідицький Б. Антоній Добрянській его жизнь и д'ятельность въ Галицкой Руси. Списаль Богданъ А. Дідицькій / Богдан Дідицький. — [Львів]. Накладом Общества имени Михаила Качковского, 1881. — 128 с.
2. Дідицький Б. Лѣтопись Руси фѣтъ 1340 до 1887 года, розтолкована Богданом А. Дідицькім / Богдан Дідицький. — [Львів]. 1887. — 56 с.
3. Дідицький Б. Львовская Ставропигія и 300-лѣтній празникъ еи существования. Оповданье Богдана А. Дідицького, члена Ставропигійского Института / Богдан Дідицький. — [Львів]. 1886. — 87 с.
4. Дідицький Б. Михайль Качковскій и современная галицко-русская литература. Очеркъ біографической и историко-литературный составленъ Богданомъ А. Дідицькім. Часть І. / Богдан Дідицький. — Львовъ. Съ печатни Института Ставропигійского подъ зарядомъ Стефана Гучковского, 1876. — 126 с.
5. Дідицький Б. Народная исторія Руси отъ начала до новѣйшихъ временъ пѣсля наилучшихъ историкфвъ составлена и издана Богданомъ А. Дідицькім. Часть первая. / Богдан Дідицький. — Львовъ. Изъ типографіи Ставропигійского Института пѣдъ зарядомъ Стефана Гучковского, 1868. — 224 с.
6. Дідицький Б. Народная исторія Руси отъ начала до новѣйшихъ временъ пѣсля наилучшихъ историкфвъ составлена и издана Богданомъ А. Дідицькім. Часть вторая / Богдан Дідицький. — Львовъ. Въ типографіи Института Ставропигійского, подъ зарядомъ Стефана Гучковского, 1868. — 200 с.

7. Дідицький Б. Народная история Руси отъ начала до новѣйшихъ временъ послѣ наилучшихъ историковъ составлена и издана Богданомъ А. Дідицькимъ. Часть третья / Богдан Дідицький. — Львовъ. Въ типографіи Института Ставропигійського, пфдъ зарядомъ Стефана Гучковскаго, 1870. — 208 с.
8. Мудрий М. Галицьке русофільство в сучасній історіографії: стан і перспективи дослідження /

Мар'ян Мудрий // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — Вип. 9. — Львів, 2001. — С. 254-280.